

19. A földgömb és a térkép

Készítettél már titkos kincses térképet?
Hová rejtenéd a kincsedet?

Nagyon gyakran kell tájékozódniuk a mindennapokban. Bárhová indulunk, segítségünkre lehet ebben az, ha megfigyeljük, merre járunk. Amikor iskolába jövünk, ismerős utcákban, jellegzetes

épületek mellett haladunk el. Tudjuk, ha kell, melyik közösségi járműre szállhatunk fel, és hányadik megállóban kell leszállnunk. Az ismeretlen helyeket a térképen vagy a földgömbön kereshetjük meg.

1. Iskolai földgömb az országok ábrázolásával

A földgömb

A **földgömb** a Föld arányosan **kicsinyített** térbeli ábrázolása. Az iskolákban is található földgömbök a Föld domborzatát vagy az országokat ábrázolják (1. ábra). A domborzati földgömbökön olyan színeket alkalmaznak, mint a térképeken. A földgömbbel modellezhető a Föld forgása, és így könnyebben megérthetjük például a nappalok, éjszakák váltakozását.

Az első földgömb kb. 500 évvel ezelőtt készült Németországban. Ezen még csak három földrészt ábrázoltak, akkoriban a többit még nem ismerték.

Keresd meg Magyarországot a földgömbön!

A térkép

A térkép egy méretarányos rajz, ami felülnézetben, síkban ábrázolja a felszíni formákat (2. ábra) és az ember által alkotott építményeket. **A térkép a valóság kicsinyített mása.** Általában nem tudunk akkora térképet rajzolni, aminek mérete megegyezik a valóságos területével, ezért **kicsinyítenünk** kell. Vegyünk egy példát: ha az eredeti méret ezredrészére rajzoljuk a térképet, akkor a kisebbítés mértéke 1:1000 (egy aránylik az ezer-

2. Magyarország domborzati és vízrajzi térképe

hez). Ez azt jelenti, hogy a térképen lévő 1 cm távolság a valóságban 1000 cm. Ezt nevezzük **mértékszámnak**.

A mértékszám mellett egy vonalas beosztást is találunk a térképen, melyet **vonalas mértéknek** hívunk. A beosztásokkal tagolt egyenes segítségével határozhatjuk meg két hely távolságát.

A térképeken nemzetközileg is elfogadott jeleket alkalmazunk. Így egy idegen nyelvű térképet is könnyen tudunk olvasni. A térképeken **jelmagyarázat** tartalmazza a térképjeleket és azok jelentését.

A térkép síkban ábrázolja a tájat, ezért a **domborzatot** különböző **színekkel** (kék, zöld, barna) és **magassági számokkal** jelöli. A felszín magasságát a Balti-tenger közepes szintjétől számítják, ezt tekintik **0 méternek**. Ez a 0 métertől számított magasság a **tengerszint feletti magasság**. Magyarország legmagasabb pontja a Mátra hegységben található Kékes (1014 m).

A térképnek sok fajtája van. Például domborzati térkép, közigazgatási térkép, turisztatérkép, autóstérkép, történelmi térkép, időjárás térkép, közlekedési térkép, várostérkép, mezőgazdasági és ipari térkép. Ezeken kívül még számos speciális térkép is létezik. Az egy könyvbe rendezett térképgyűjtemény az atlasz. Az évszázadokkal ezelőtt rajzolt térképek sokszor pontatlanok, de abból a szempontból fontosak, hogy megértsük, akkoriban mennyit tudtak a világról (3. ábra).

Napjainkban egyre többen tájékozódnak az okostelefonjaikra és az autók GPS-készülékeire telepített térképekkel. Ezek az eszközök műholdak adataival nagy pontossággal határozzák meg helyünket, és segítik a célba érkezésünket.

Keressétek meg az atlaszban Magyarország domborzati térképén a Kékest!

3. Gazdagon díszített, több száz éves világtérkép

A földgömb a Föld arányosan kicsinyített térbeli ábrázolása.

A térkép egy méretarányos rajz, ami felülnézetben, síkban ábrázolja a felszíni formákat és az ember által alkotott építményeket. A kicsinyítés mértékét az arányszám határozza meg. A vonalas mérték két pont közti távolság meghatározásában segít. A térképekhez jelmagyarázat is tartozik.

A domborzatot különböző színekkel és magassági számokkal jelölik a térképen. A felszín magasságát a Balti-tenger átlagos szintjétől mérik. Ez a tengerszint feletti magasság.